

УДК 811.112.2-047.2-054.73(494):355.48
((470+571):477) “2022/...”
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-2-44>

Олександра МЕДЕЙЧУК,
orcid.org/0009-0003-2228-54300
викладач німецької мови циклової комісії іноземних мов
Відокремленого структурного підрозділу
«Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання
Національного університету фізичного виховання і спорту України»
(Івано-Франківськ, Україна) *medejcikoleksandra1@gmail.com*

Леся СЕРМАН,
orcid.org/0000-0001-7840-701X
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) *sermanlesya@gmail.com*

Оксана НИЧ,
orcid.org/0000-0002-9544-0273
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) *oksana.nych@pnu.edu.ua*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ ЗІ СТАТУСОМ S У ПЕРІОД ВІЙНИ

У статті розглянуто актуальність вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у період війни. У березні 2022 року Федеральна рада Швейцарії вперше в історії країни активувала особливий міграційний статус S. Такий міграційний режим дозволяє приймати у країні біженців без проходження звичайної процедури надання притулку.

Мета статті – теоретично обґрунтувати актуальність вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії, визначити проблематику і закономірність виникнення даного іншомовного навчального процесу у період війни на території країни перебування.

У німецькомовній Швейцарії багато українців не володіють німецькою мовою на достатньому рівні. Щоб мати змогу працювати у країні перебування, важливими є базові знання німецької мови.

Існує широкий вибір платних та безкоштовних курсів. Пропонують три категорії мовних курсів: комерційні мовні школи та заклади післядипломної освіти, мовні курси від благодійних або громадських організацій, мовні курси від волонтерів. Регіональні центри зайнятості допомагають зорієнтуватися українським біженцям щодо здобуття базових знань мови, організовуючи різноформатні мовні курси. Пріоритетним форматом занять з німецької мови для вивчаючих стали онлайн курси з україномовним викладачем.

У слухачів онлайн курсів сформовано позитивну мотивацію до занять, які спрямовані на формування вмінь професійного спілкування німецькою мовою. У процесі вивчення німецької мови досліджено зміни показників, подальше її вдосконалення і використання для професійного та кар'єрного зросту, яке проявляється у вигляді: підвищення самооцінки, взаємоповаги, інтерактивного зв'язку слухачів курсів і викладача, прагнення до самовдосконалення через поступове зростання рівня складності завдань при переході від A1 до C1, набуття впевненості у власних силах. Визначено змістові компоненти німецькомовної професійної комунікативної компетентності, зокрема знання лексики, граматики й фонетики; зафіксовано підвищення рівня володіння німецькою мовою для майбутнього працевлаштування за фахом на території німецькомовних країн.

Ключові слова: біженці зі статусом S, мовна потреба, рівень адаптації, конкурентоспроможний фахівець, онлайн курси.

Olexandra MEDEICHUK,

orcid.org/0009-0003-2228-54300

*Lecturer at the German Language of the Cyclic Commission of Foreign Languages
Separate Structural Subdivision "Ivano-Frankivsk Professional College
of Physical Education of the National University
of Physical Education and Sports of Ukraine"
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) medejcukoleksandra1@gmail.com*

Lesia SERMAN,

orcid.org/0000-0001-7840-701X

*PhD in Education,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) sermanlesya@gmail.com*

Oksana NYCH,

orcid.org/0000-0002-9544-0273

*PhD in Education,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) oksana.nych@pnu.edu.ua*

THE RELEVANCE OF LEARNING GERMAN FOR REFUGEES WITH S STATUS DURING THE WAR

The article reveals the relevance of learning German for refugees with S status during the war. In March 2022, the Swiss Federal Council activated the special migration status S for the first time in the country's history. This migration regime allows refugees to be accepted in the country without going through the usual asylum procedure.

The aim of the article is to substantiate the relevance of learning German for refugees with S status in Switzerland, to identify the problems and patterns of emergence of this foreign language learning process during the war in the host country.

In German-speaking Switzerland, many Ukrainians do not have a sufficient level of German. To be able to work in the host country, a basic knowledge of German is essential.

There is a wide selection of paid and free courses. They offer three categories of language courses: commercial language schools and post-graduate education institutions, language courses from charitable or public organizations, and language courses from volunteers. Regional employment centers help Ukrainian refugees to orient themselves in acquiring basic language skills by organizing language courses of various formats. Online courses with a Ukrainian-speaking teacher became the priority format of German language classes for learners.

Online courses have formed a positive motivation for classes aimed at developing professional communication skills in German. In the process of learning German, the changes in indicators, further improvement and use for professional and career growth are studied, which manifests itself in the form of increased self-esteem, mutual respect, interactive communication between course participants and the teacher; the desire for self-improvement through a gradual increase in the level of complexity of tasks in the transition from A1 to C1, gaining self-confidence. The article identifies the content components of German-language professional communicative competence, in particular, knowledge of vocabulary, grammar and phonetics; it also shows an increase in the level of German language proficiency for future employment in the professional field of German-speaking countries.

Key words: *refugees with S status, language need, level of adaptation, competitive specialist, online course.*

Постановка проблеми. Українські біженці, здебільшого, мають вищу освіту і мали роботу в Україні до війни. Більшість з них мають вчені ступені. Вони хочуть працювати, частково тому, що прагнуть стабільності, яку приносить робота за фахом. Деякі з каменів спотикання для їхнього працевлаштування – це відсутність мовних навичок, і часто їхні дипломи офіційно не визнаються в приймаючих країнах. Мовні курси дозволять цим людям увійти в робочу силу та взяти на себе відповідальність за власне життя і стати конку-

рентоспроможними на ринку праці. Це і стало актуальністю дослідження даної теми.

Аналіз досліджень. Дослідження даної теми відбувається вперше, автори є активними учасниками допомоги у вивченні іноземної мови переселенців, в анкетуванні брали участь 76 осіб, з них 45 (3 групи по 15 осіб) є відвідувачами онлайн курсів німецької мови.

Мета статті – теоретично обґрунтувати актуальність вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії та визначити проблема-

тику і закономірність даного навчального процесу у період війни на території країни перебування.

Виклад основного матеріалу. Українці, які переїжджають до Швейцарії, отримують дозвіл S, що дає право на проживання та роботу у Швейцарії на час війни, яка і стала головною причиною в'їзду до цієї країни. Це показують результати проведеного опитування (рис. 1).

Статус S – це не статус біженця, а унікальний статус, активований вперше в історії Швейцарії. Він був прописаний у законодавстві, але досі не траплялося ситуацій, які передбачали його активування. На жаль, в Україні склалася саме така ситуація. Через війну в Україні у Швейцарії опинилося багато українців, які виявили різний рівень адаптації до нових умов проживання (Надич-Петренко Л., 2023).

Опитувані визначили труднощі своєї адаптації у країні перебування. Серед них називають місцеву мову (рис. 2).

Проте, українські біженці наразі не висловлюють чіткого бажання повернутися додому в Україну (рис. 3).

Українці отримують статус S, який дає більше привілеїв і переваг, ніж статус біженця для громадян інших країн, котрі свого часу втекли в Швейцарію у пошуках прихистку від воєнних дій. Зокрема, статус S дає право на працю з першого дня його отримання.

Статус захисту S діє до тих пір, поки він не буде скасований Федеральною радою. Умовою його зняття є тривала стабільність в Україні, щоб населення більше не наражалося на серйозну загальну небезпеку. Останні події показують, що

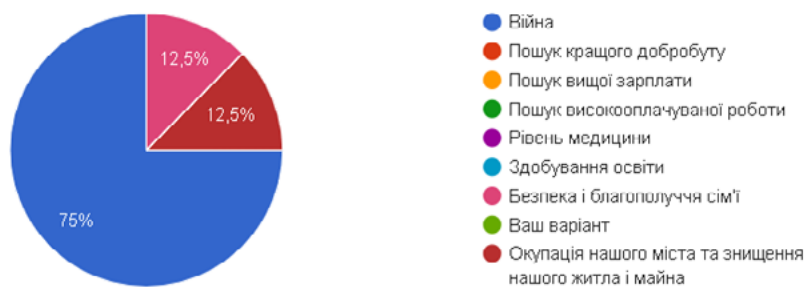

Рис. 1. Головна причина переїзду в Швейцарію

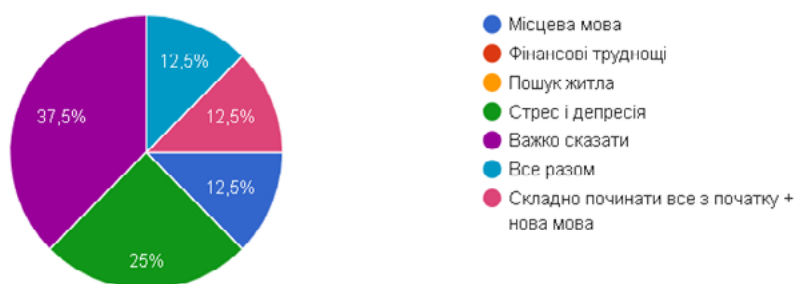

Рис. 2. Труднощі адаптації у країні перебування

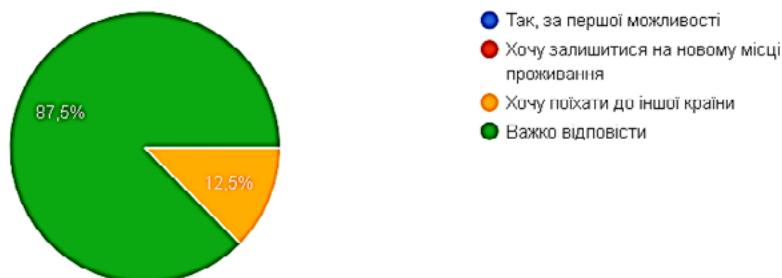

Рис. 3. Плани повернення українських біженців в Україну

наразі це не так, оскільки по всій країні тривають воєнні дії. Тому Федеральна рада у м. Берн на засіданні 1 листопада 2023 року вирішила не скасовувати статус захисту S для українських біженців до 4 березня 2025 року, оскільки ситу-

ація в Україні не зміниться в осяжному майбутньому. Вона вперше визначила ціль для інтеграції ринку праці: до кінця 2024 року 40% осіб, здатних працевлаштуватися зі статусом захисту S, повинні працювати (рис. 4, 5).

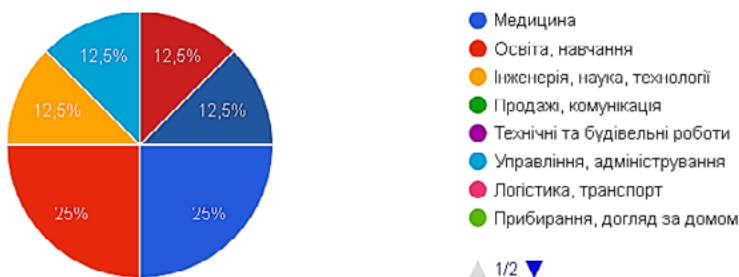

Рис. 4. Сфера діяльності опитаних українців до війни

Рис. 5. Трудова зайнятість українських біженців на даний час

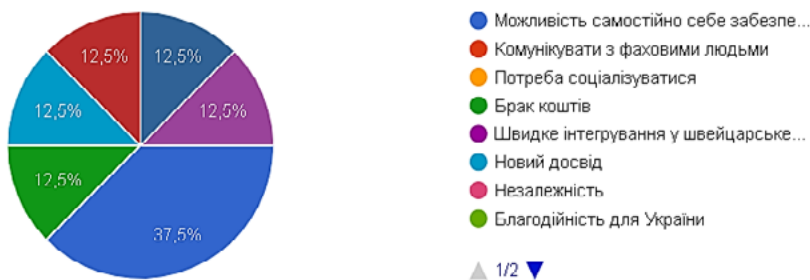

Рис. 6. Причини працевлаштування

Рис. 7. Проблеми працевлаштування

З огляду на членство Швейцарії в Шенгенській зоні, Федеральна рада вважає життєво важливим тісну координацію з ЄС, який 19 жовтня вирішив продовжити тимчасовий захист для українських біженців до 4 березня 2025 р.

Українці визначають різні причини (рис. 6) і проблеми (рис. 7) працевлаштування:

У найбільших містах теоретично можна знайти роботу, якщо ви знаєте англійську мову. Але це будуть вакансії у міжнародних компаніях, на які є велика конкуренція з емігрантами з ЄС. Тому дуже бажано володіти і німецькою мовою. Для офісних позицій найбільше потрібен рівень B2 (Upper Intermediate) (рис. 8), що для інших позицій працевлаштування (офіціантів, різноробів, сервісних працівників) буде достатньо рівня B1 (Intermediate).

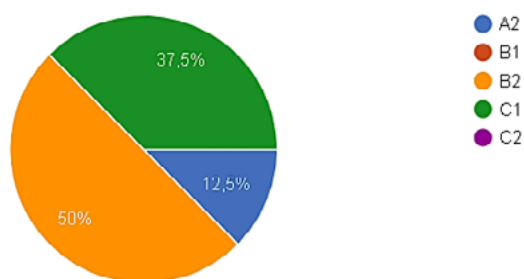

Рис. 8. Який рівень знань з німецької мови потрібно для Вашого працевлаштування?

У Швейцарії чотири державні мови: німецька (64% населення), французька (19% населення), італійська (8% населення) та ретороманська (0,6% населення). Відповідно вся державна комунікація ведеться чотирма мовами. Незнання мови країни перебування як головну проблему називають 65% біженців. Ще 35% респондентів назвали серед проблем труднощі в комунікації з місцевим населенням через незнання мови. Оцінюючи рівень володіння мовою країни, в якій вони перебувають, за шкалою від 0 до 10, де «0» означає «зовсім не володіють», а «10» – вільно володіють», лише 20% оцінили його балами від 5-и до 10-и, і лише 10% – балами від 8-и до 10-и.

Рис. 9. Трудова зайнятість до війни і на даний час

Швейцарія надає вивченню німецької мови статус вимоги для отримання соціальної допомоги. Цей аналіз заснований на відповідях біженців щодо їх досвіду отримання виплат. Жорсткіші вимоги до отримання соціальної допомоги, зокрема вимога вивчення мови, призводять до того, що суттєво більша частка українських біженців інтенсивно вивчають німецьку мову. У першу чергу, якщо є бажання працювати за фахом. Мовні курси оплачує Job-Zentrum, і вони прирівнюються до роботи.

Незнання мови країни перебування є серйозною перешкодою для тих біженців, які бажать працювати за своєю спеціальністю. Більше половини опитаних зазначають, що вільне володіння мовою є обов'язковою умовою для того, щоб працювати за спеціальністю (Михайлишин Д., Самойлюк М., Томіліна М., 2023).

Чи реально українцю у Швейцарії знайти роботу? Цілком. Наприклад, технічні спеціальності не потребують володіння іноземною мовою (робота на заводі, на конвеєрі і т.п.). У Швейцарії великий дефіцит медичних працівників (близько 12 тисяч вакансій). Місцева влада допомагає з оформленням документів на роботу і визнає дипломи. Але на даний час опитування показує, що українські біженці ще не працевлаштовані за фахом через незнання мови (Куфрик Б., 2022).

Проведено опитування стосовно трудової зайнятості наших громадян до війни і на даний час (рис. 9).

Ключовою причиною безробіття серед опитаних українських мігрантів найчастіше є незнання місцевої мови (рис. 10).

Федеральна рада Швейцарії бачить подальшу потребу в діях у сфері інтеграції ринку праці та має на меті підвищити рівень зайнятості з нинішнього рівня близько 20% до 40% до кінця 2024 року. Для досягнення цієї мети Федеральний департамент юстиції та поліції (FDJP) разом із Федеральним департаментом економіки, освіти та досліджень (EAER), кантонами та соціальними партнерами розроблять та впроваджува-

тимуть подальші конкретні заходи. Це включає надання мовної підтримки всім українцям, пошук захисту та роз'яснення потенціалу кожної людини та її потреби в підтримці. Конфедерація виділяє на ці заходи кошти, зокрема і на мовні курси (The Federal Council, 2023).

Слухачам онлайн-курсів з вивчення німецької мови і було запропоновано відповісти на запитання анкети-моніторинга ситуації перебування українських біженців у Швейцарії для того, щоб оцінити їхнє розуміння необхідності та важливості для майбутньої кар'єри знання, а також

Рис. 10. У чому, на Вашу думку, полягає «конфлікт» вивчення німецької мови?

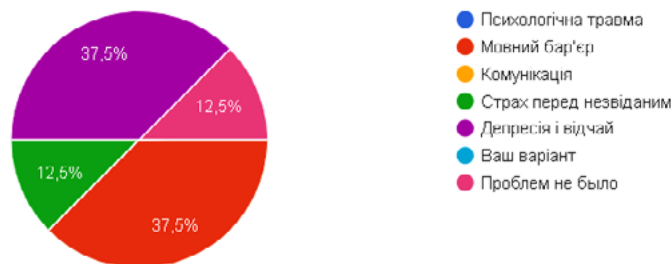

Рис. 11. З якою проблемою Ви зіткнулися, перетнувши кордон?

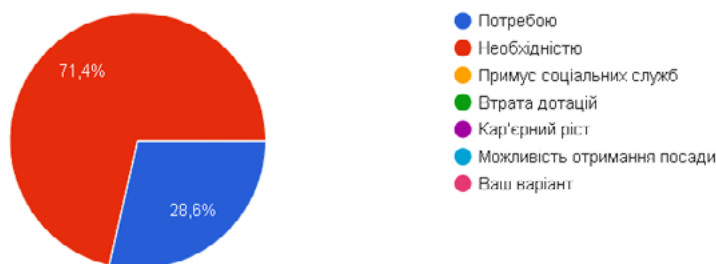

Рис. 12. Чим виявилось для Вас бажання вивчати німецьку мову?

Рис. 13. У чому, на Вашу думку, полягає поняття «інвестувати в себе», вивчаючи німецьку мову?

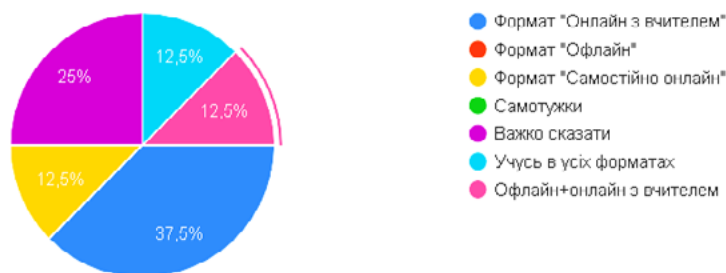

Рис. 14. Якому формату навчання німецької мови надасте перевагу?

бажання і вмотивованість вивчати німецьку мову. Першою проблемою, з якою українці зіткнулися, перетнувши кордон, був мовний бар'єр (рис. 11).

Вивчення німецької мови стало для біженців необхідністю і потребою (рис. 12).

Українці зрозуміли, що потрібно робити інвестиції в своє майбутнє, вивчаючи німецьку мову для свого професійного та кар'єрного зросту (рис. 13).

Існують різні можливості для вивчення німецької мови за кордоном. Простий доступ до вивчення мови пропонують різноманітні застосунки та навчальні платформи. Крім того, існує широкий вибір платних та безкоштовних курсів. Пропонують три категорії мовних курсів:

1. Комерційні мовні школи та заклади післядипломної освіти.

2. Мовні курси від благодійних або громадських організацій.

3. Мовні курси від волонтерів.

Українські біженці обирають різні формати навчання, серед яких найбільший відсоток отримав формат «онлайн з вчителем», опитувані не розглядають офлайн та самостійне навчання (рис. 14).

Існують і курси з вивчення швейцарського діалекту німецької мови, які доцільно відвідувати тим, хто вже опанував літературну німецьку мову. Впроваджено інтеграційні курси для українців із статусом S. Якщо після проходження інтеграційних курсів знань мови недостатньо для початку професійного навчання, то є варіант пройти річний інтеграційний курс, який включає заняття з німецької мови 4 рази на тиждень.

Якщо знання німецької мови кращі, то можна обрати курс попереднього професійного навчання (Vorlehre). Він включає навчальні дні та виробничу практику протягом року. З достатнім знанням мови та рівнем базової середньої освіти також можливим є рік підготовки до професійного навчання (Berufsvorbereitungsjahr). Він включає денну шкільну програму, яка готує до вступу до професійного училища. Також існує комбіно-

ваний варіант інтеграційного підготовчого професійного навчання (Integrationsvorlehre+) для людей, які хочуть почати базову професійну освіту, але ще не мають достатніх мовних навичок. InVol+ триває один навчальний рік, включає навчальну частину та стажування та пропонується в шести професійних сферах: Integrationsvorlehen & Qualifizierungsprogramme – TISG (ti-sg.ch).

У Швейцарії можливість вступу до закладів вищої освіти зазвичай вимагає додаткової проміжної освіти. Зокрема, завершення гімназії (Gymnasium) дозволяє отримати достатню кваліфікацію для вступу до швейцарських університетів та коледжів. Гімназії є найбільш вимогливим рівнем середньої освіти у Швейцарії, а тому досить невелика частка учнів обирає продовження середньої освіти у гімназіях. Якщо в рамках інтеграційних курсів буде визначено, що рівень попередньої підготовки та знання німецької мови слухача курсів є достатнім, то буде запропоноване місце гостьового студента протягом одного чи двох семестрів. Подальше перебування учня в гімназії буде залежати від продемонстрованої успішності. За можливості учнів з України інтегруватимуть у двомовні класи, де частина уроків викладається англійською.

Також у бізнес-школі (Wirtschaftsmittelschule) та школі інформатики (Informatikmittelschule) студенти отримують диплом кваліфікованого фахівця (EFZ) та проходять професійну матуру. Фахове технічне училище (Fachmittelschule) готує до навчання у вищих фахових училищах, технічних коледжах та педагогічних навчальних закладах. Щоб розпочати базове професійне навчання за дворічною програмою (диплом ЕВА) необхідно володіти німецькою на середньому рівні B1, для 3 чи 4-річного професійного училища (диплом EFZ) потрібно володіти німецькою на рівні B2. Для початку інтеграційного підготовчого курсу з професійної освіти зазвичай достатньо базового рівня мови (A2). Також для початку професійного навчання, має бути наявність домовленості з ком-

панією, яка візьме учня на професійне стажування. Зазвичай, компанії дають оголошення про пошуки учня-асистента.

Оскільки українським підліткам і молоді може бути важко одразу влитися в навчальний процес у Швейцарії, було розроблено спеціальний інтеграційний курс для біженців з України від 15 до 21 року. Молодь матиме змогу інтенсивно вивчати німецьку мову, відвідувати заняття на тему життя у Швейцарії, а також пройде індивідуальну Trainingsprogramm з метою визначення подальшого освітнього та професійного потенціалу. На базі цього розподілу буде визначено наступні можливі кроки другого рівня середньої освіти (перехідні пропозиції, інтеграційне попереднє професійне навчання, базове професійне навчання чи гімназія) (Золотко Я., 2022).

Висновки. У статті розглянуто актуальність вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії, визначено проблематику і закономірність виникнення даного іншомовного навчального процесу у період війни на території країни перебування, проаналізовано різноманітні підходи та методики вивчення іноземних мов в залежності від потреб та рівнів студентів. У Швейцарії, як і в більшості країн ЄС, держава сприяє та заохочує біженців зі статусом S до вивчення державної мови, що в подальшому дасть можливість працевлаштування за спеціальністю та полегшить адаптацію.

Можемо виокремити три категорії мовних курсів: 1) комерційні мовні школи та

заклади післядипломної освіти; 2) мовні курси від благодійних або громадських організацій; 3) мовні курси від волонтерів. Українські біженці обирають різні формати навчання, серед яких найбільший відсоток отримав формат «онлайн з вчителем». Для початківців найпоширеніший формат навчання з україномовним педагогом, адже маючи рівень A1 дуже складно відразу спілкуватися з носіями мови.

Якщо знання німецької мови кращі, то можна обрати курс попереднього професійного навчання (Vorlehre), комбінований варіант інтеграційного підготовчого професійного навчання (Integrationsvorlehre+), InVol+, що включає навчальну частину та стажування і пропонується в шести професійних сферах: Integrationsvorlehren & Qualifizierungsprogramme – TISG.

Окрему увагу Швейцарія приділяє сучасному поколінню українців. Розроблено спеціальний інтеграційний курс для біженців з України від 15 до 21 року. Молодь матиме змогу інтенсивно вивчати німецьку мову, відвідувати заняття на тему життя у Швейцарії, а також пройде індивідуальну Trainingsprogramm з метою визначення подальшого освітнього та професійного потенціалу.

Отже, у статті проаналізовано важливість та способи вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії, обґрунтовано основні проблеми, що виникають в період адаптації до нового іншомовного середовища та описано необхідність володіння державною мовою для конкурентоспроможності на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Надич-Петренко Л. Шалена конкуренція та унікальний статус S: все про роботу у Швейцарії. URL: <https://happymonday.ua/pro-robotu-u-shvejtsariyi> (дата звернення: 15.10.2023)
2. Куфрик Б. Біженці у Швейцарії. Яку допомогу отримують українці? URL: <https://expres.online/lyudi-i-problemi/bizhentsi-u-shvejtsarii-yaku-dopomogu-otrimuyut-ukraintsi> (дата звернення: 25.10.2023)
3. The Federal Council. No lifting of protection status S (2023) URL: <https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/media-releases.msg-id-98405.html> (дата звернення: 01.11.2023)
4. Золотко Я. Життя у Швейцарії: як українців інтегрують у суспільство. URL: <https://socportal.info/ua/news/zhyttya-u-shvejtsarii-yak-ukraintciv-integruiut-u-suspilstvo/> (дата звернення: 15.11.2023)
5. Михайлишин Д., Самойлюк М., Томіліна М. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/bizhenczi-z-ukra%D1%97ni.-finalnij-zvit.pdf> (дата звернення: 15.11.2023)

REFERENCES

1. Nadych-Petrenko L. Shalena konkurentsia ta unikalnyi status S: vse pro robotu u Shveitsarii [Fierce competition and unique S status: all about working in Switzerland] (2022) URL: <https://happymonday.ua/pro-robotu-u-shvejtsariyi> (data zvernennia: 15.10.2023) [in Ukrainian].
2. Kufryk B. Bizhentsi u Shveitsarii. Yaku dopomohu otrymuiut ukraintsi? (2022) URL: <https://expres.online/lyudi-i-problemi/bizhentsi-u-shvejtsarii-yaku-dopomogu-otrimuyut-ukraintsi> (data zvernennia: 25.10.2023) [in Ukrainian].
3. The Federal Council. No lifting of protection status S (2023) URL: <https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/media-releases.msg-id-98405.html> (assessed: 01.11.2023)
4. Zolotko Ya. Zhyttya u Shveitsarii: yak ukraintciv intehruyut u suspilstvo. (2022) URL: <https://socportal.info/ua/news/zhyttya-u-shvejtsarii-yak-ukraintciv-integruiut-u-suspilstvo/> (data zvernennia: 15.11.2023)
5. Mykhailyshyn D., Samoiliuk M., Tomilina M. Bizhentsi z Ukrainy: khto vony, skilky yikh ta yak yikh povernuty? [Refugees from Ukraine: who are they, how many are there, and how to return them?] (2023) URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/bizhenczi-z-ukra%D1%97ni.-finalnij-zvit.pdf> (data zvernennia: 15.11.2023) [in Ukrainian].